

Υδρογόνο & Κυψέλες Καυσίμου Η περίπτωση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και Κοζάνης

Γιώργος Μαρνέλλος
Αντιπρύτανης Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΠΑνΕΚ 2014-2020
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

 ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (1)

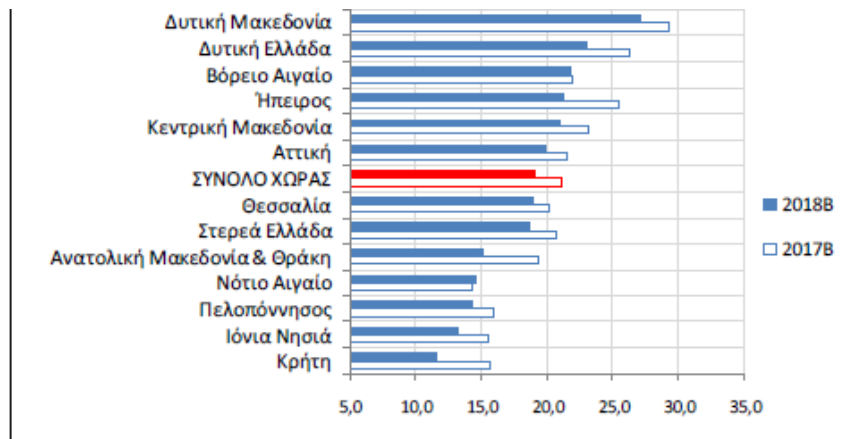
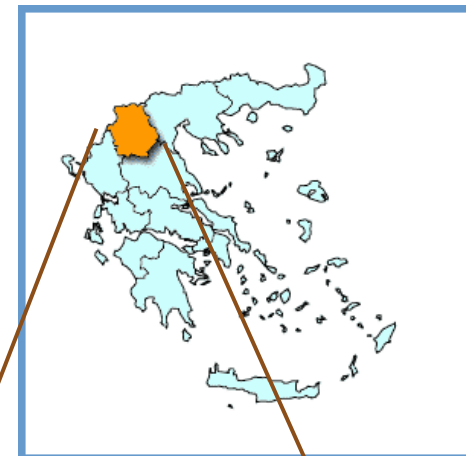
❑ Πληθυσμός: ~284000 σε 12

Δημοτικές Ενότητες (ΕΛΣΤΑΤ, 2011)

❑ Κατά Κεφαλή Εισόδημα: 9236 € ή
66.3% του μέσου όρου της ΕΕ

(GhK Purchasing Power 2017)

❑ Ανεργία 29.1% (Eurostat, 2017)
(1^η στην ΕΕ...), > 50% σε νέους

Η “Καρδιά” του ηλεκτρισμού στην Ελλάδα

- 4 ορυχεία λιγνίτη 40 Mtn/yr
- $\approx 50\%$ της εγχώριας ηλεκτρικής παραγωγής
- ~ 3000 απασχολούμενοι
- > 200 συνεργαζόμενες ΜΜΕ
- Παροχή φθηνής θερμότητας μέσω δικτύων τηλεθέρμανσης

Εθνικό Πάρκο Πίνδου "Valia Kalda"

Ποτάμια

Γέφυρα στον ποταμό Αώο

Δάση

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (4)

Βεγορίτιδα

Λίμνες

Καστοριά

Χιματίτιδα

Πρέσπες

Διαθεσιμότητα Βιομάζας

Κτηνοτροφικά Απορρίμματα: >500000 tn/yr

Αγροτικά Υπολείμματα: >200000 tn/yr

Δασικά Υπολείμματα: ≈ 10000 tn/yr

Υλοτομία: > 50000 tn/yr

Εξαντλημένα ορυχεία: ≈ 150000 στρ.

Νέα Μονάδα Βιοενέργειας 25 MW στο Αμύνταιο

SWOT Ανάλυση – Δυτική Μακεδονίας (Εθνικό Σχέδιο RIS3)

ΔΥΝΑΜΕΙΣ

- Φυσικοί Πόροι
- Αύξηση επιπέδου εκπαίδευσης
- Παρουσία οργανισμών Ε&Α
- Βασικός παίκτης στον τομέα της ενέργειας

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

- Χαμηλές επενδύσεις Ε&Α από επιχειρήσεις
- Παραδοσιακή δομή της οικονομίας
- Χαμηλό επίπεδο διάδοσης/χρήσης ΤΠΕ
- Χαμηλός αριθμός διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας
- Έλλειψη συνεργασίας επιχειρήσεων με οργανισμούς Ε&Α
- Έλλειψη κουλτούρας καινοτομίας

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

- Καλύτερα κίνητρα για επιχειρηματικές επενδύσεις σε δραστηριότητες Ε&Α
- Συντονισμός εθνικών και περιφερειακών πολιτικών για τη στήριξη της διάδοσης των ΤΠΕ
- Έξυπνη εξειδίκευση στον ενεργειακό τομέα
- Υποστήριξη αναβάθμισης της τεχνολογικής ικανότητας των ΜΜΕ
- Προσέλκυση ξένων επενδύσεων

ΑΠΕΙΛΕΣ

- Οικονομική εξειδίκευση σε τομείς χαμηλής τεχνολογίας (γεωργία, τουρισμός)
- Περιβαλλοντική επιβάρυνση
- Κλείσιμο μονάδων ΔΕΗ
- Διαρροή ανθρώπινου δυναμικού

Περιφερειακή Έξυπνη Εξειδίκευση

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ

- Κέντρο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας
- Δραστηριοποίηση σε παραδοσιακούς τομείς, όπως μάρμαρο, σαφράν, φρούτα, τοπικά κρασιά, γούνες και εξειδικευμένες βιοτεχνίες.

Ιδιαίτερα εξειδικευμένη σε:

- Εξόρυξη λιγνίτη
- Γουνοποιία
- Παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας

Επιστημονική Εξειδίκευση

- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας
- ΕΚΕΤΑ/ΙΔΕΠ

Έμφαση σε

- Μηχανική
- Φυσικές Επιστήμες
- Ενέργεια

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

- Παρά την υφιστάμενη εξειδίκευση σε ενέργεια και τις επενδύσεις σε Ε&Α δεν ενισχύθηκε η ανταγωνιστικότητα αλλά μόνο ο αντίστοιχος δημόσιος τομέας (ΔΕΗ)
- Μετάβαση στην μετα-λιγνιτική περίοδο
- Έλλειψη σχεδίου για την αναπλήρωση του χαμένου ΑΕΠ

ΕΛΛΑΔΑ

ΔΥΤΙΚΗ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

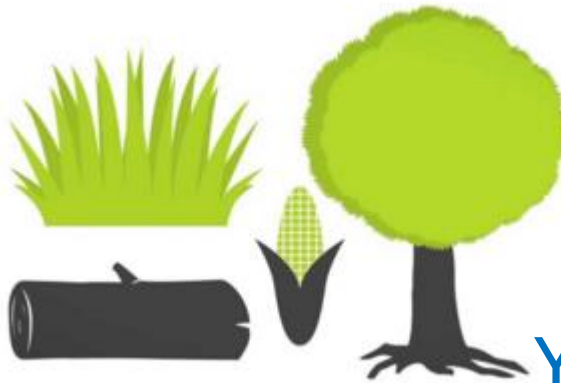

Ανάγκη για θέρμανση

Δυναμικό Βιομάζας

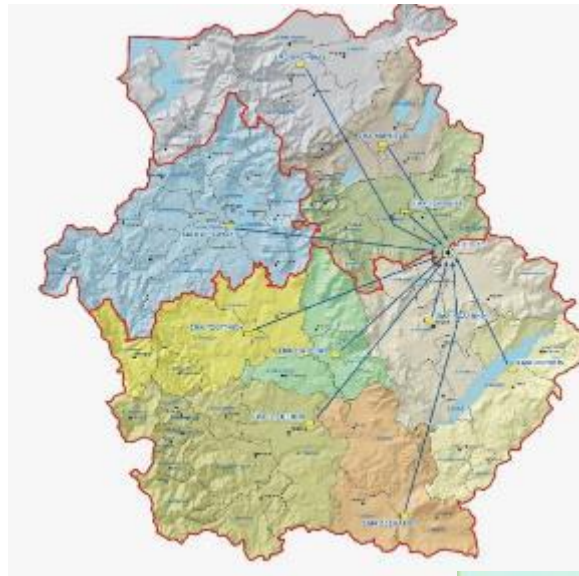
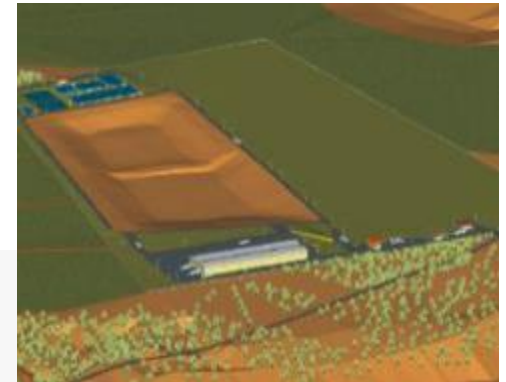
Υδάτινοι Πόροι

Εμπειρία και
Εξειδίκευση σε
Ενεργειακά Θέματα

Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Απορριμμάτων

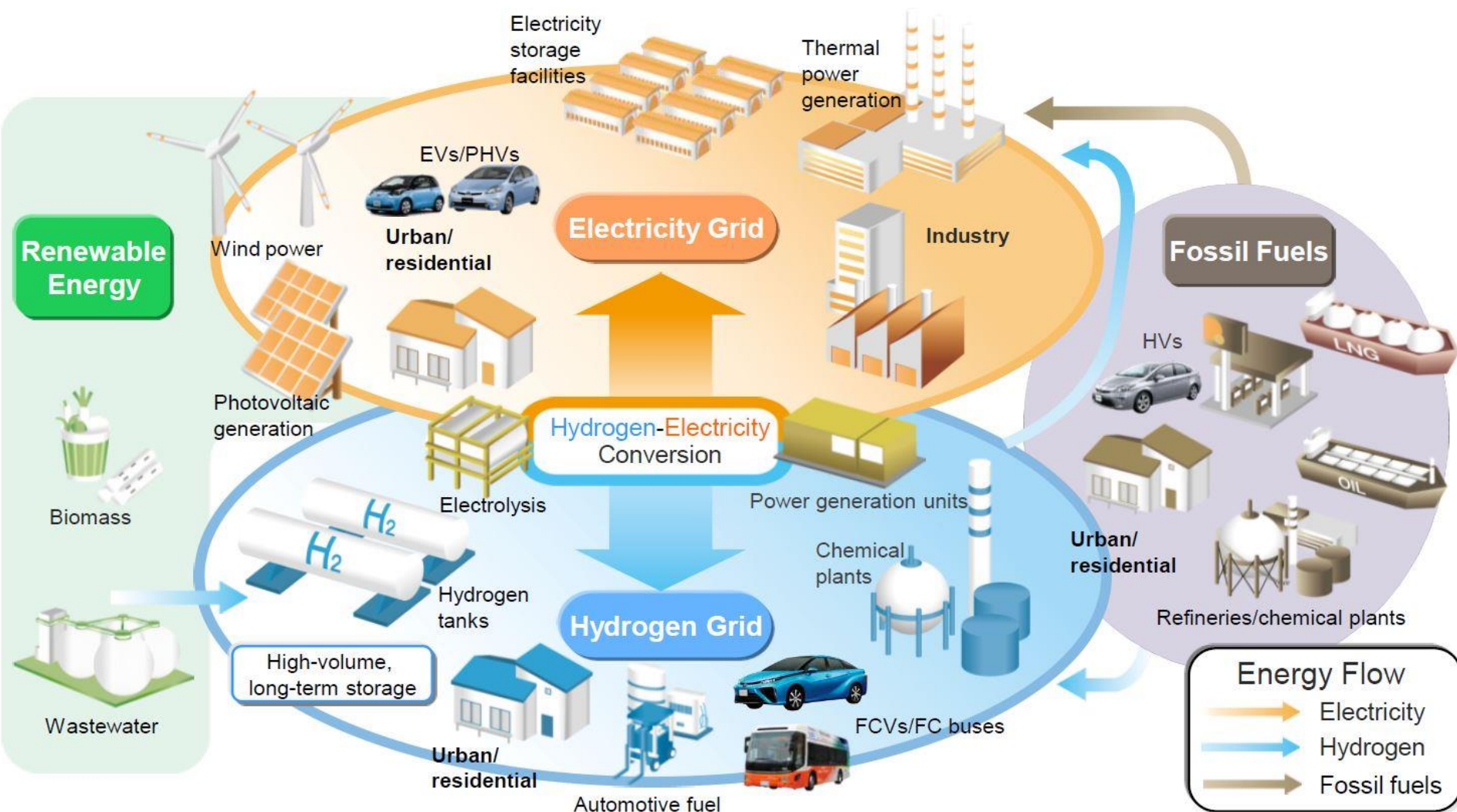

≈ 120000 tn/yr

Υδρογόνο στην Δυτική Μακεδονία

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και ο Δήμος Κοζάνης ήταν από τους 1^{ους} φορείς που υπέγραψαν το ΜοΥ για την πρωτοβουλία FCH-Regions.

Ακαδημαϊκοί/Ερευνητικοί Οργανισμοί

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΚΕΤΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

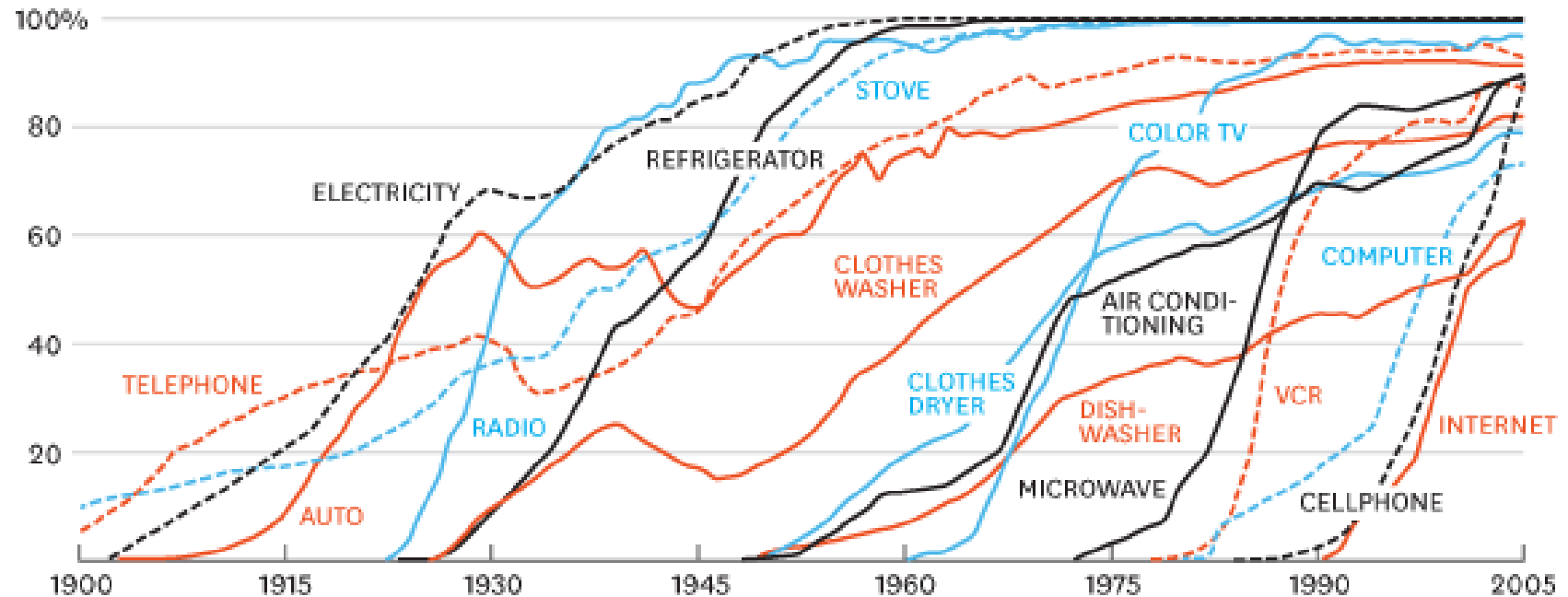
Τεχνολογίες Κυψελών Καυσίμου & Υδρογόνου

Επιστημονική Φαντασία ή Πραγματικότητα ;

Η πρόβλεψη του μέλλοντος έχει ρίσκο

CONSUMPTION SPREADS FASTER TODAY

PERCENT OF U.S. HOUSEHOLDS

SOURCE MICHAEL FELTON, THE NEW YORK TIMES

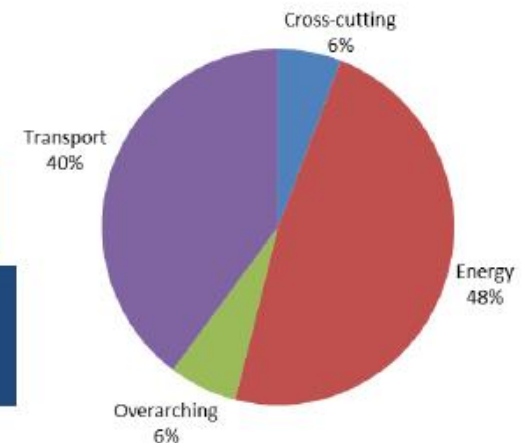
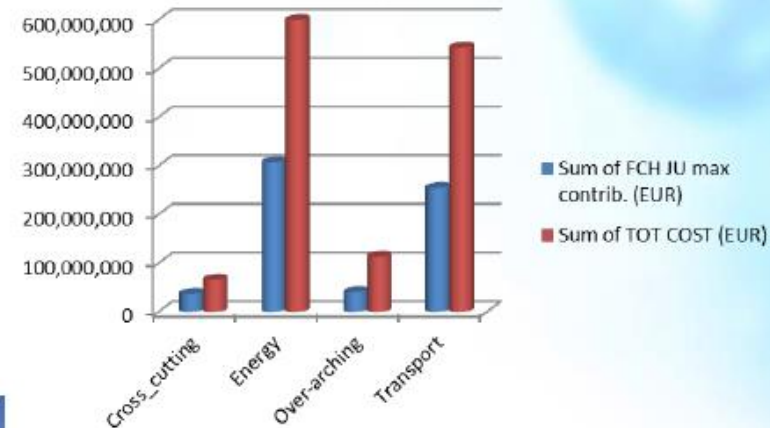
HBR.ORG

“I believe there is a world market for maybe 5 computers”
1943 Thomas Watson, CEO της IBM

“There is no reason anyone would want a computer in their home”
1977 Ken Olson, Πρόεδρος της Digital Equipment Corporation

185 projects supported for about 638 mill €

Similar leverage of private funding: 682 mill €

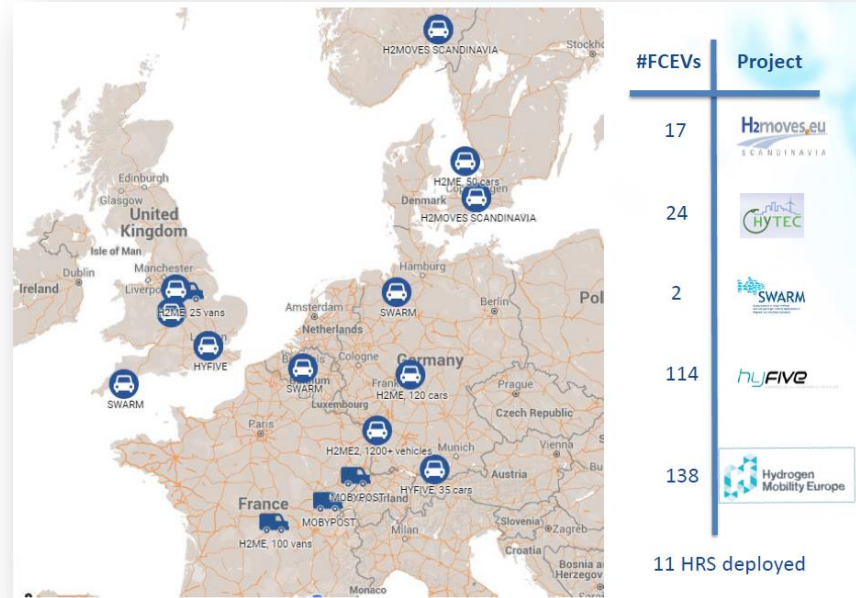
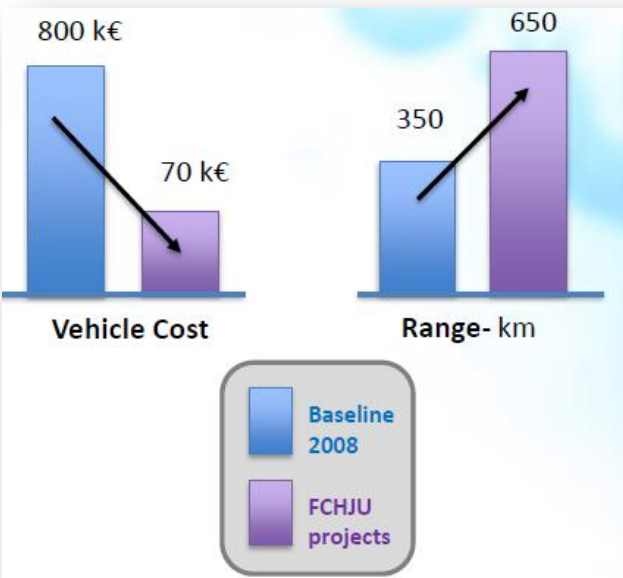
Continuous/constant annual support (through annual calls for proposals)

Transport portfolio

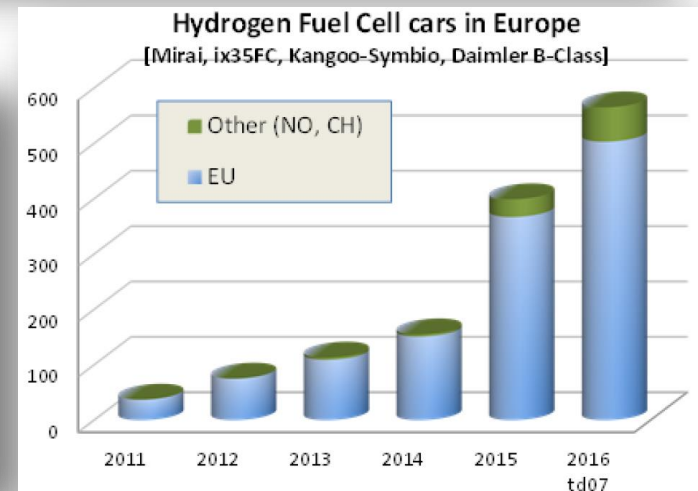
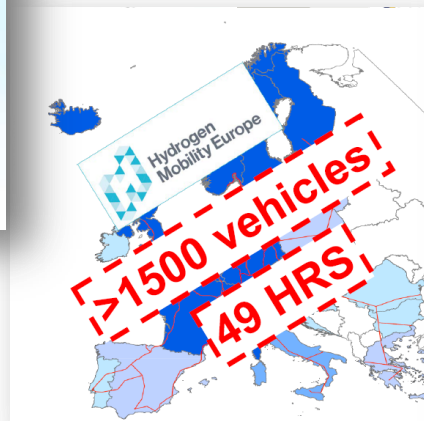
Total FCH JU support:

- 286.6M€ for 45 projects of which 215.3M€ for demos (incl. 21.8M€ APUs)

Achievements

Short-Term

Buses: Achievements and Challenges

61M€ for 67 buses from 4 projects in 12 locations

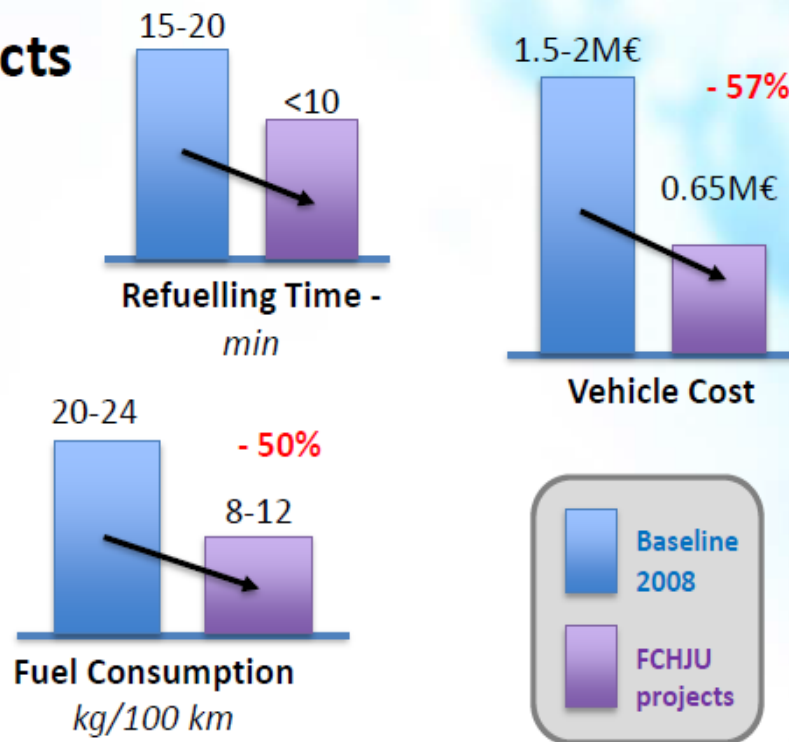
Contributions of FCH JU demo projects

Achievements

- As flexible as diesel buses
  - Full operations: 12-20hr daily shifts
  - Short refuelling time
- Cost reduction
- Efficient electric drivetrain

Challenges

- Availability
- Spare parts
- Time to repair
- Trained staff
- Cost of FCBs, Infrastructure/H2

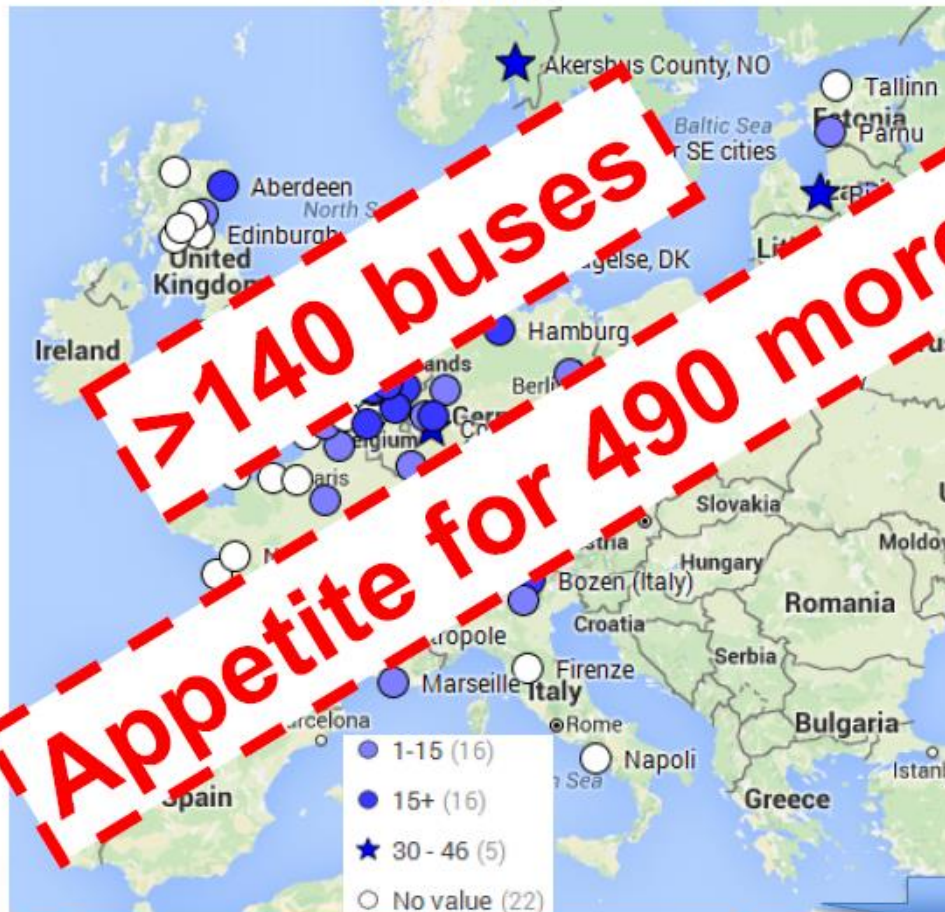
Volumes bring lower costs and mature supply chain

Buses: from demo to a 1.5 B€ market appetite

A broad stakeholder coalition of 82 organisations established within studies
- Operators and local governments have grown now to 64 locations

Participating locations

Commercialization Study – Industry members

Bus manufacturers

Infrastructure/ H₂ providers

Technology providers

Other organisations

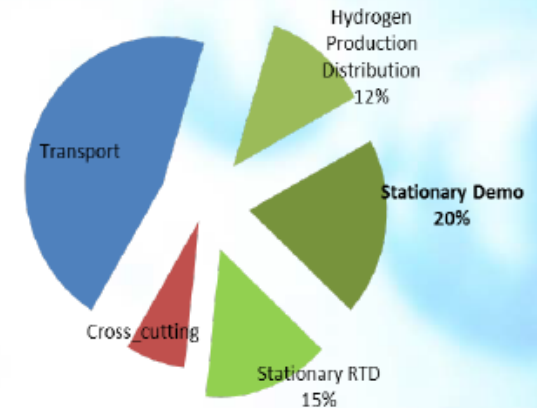
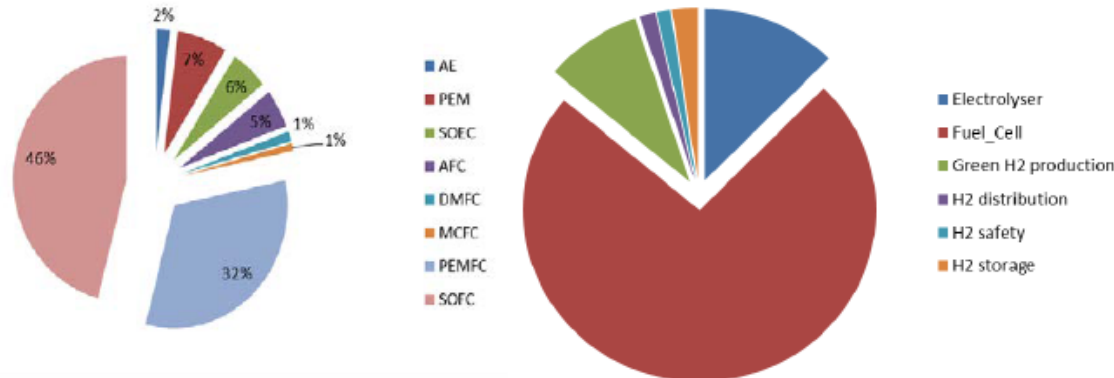

Secured commitments for roll-out and large scale demos

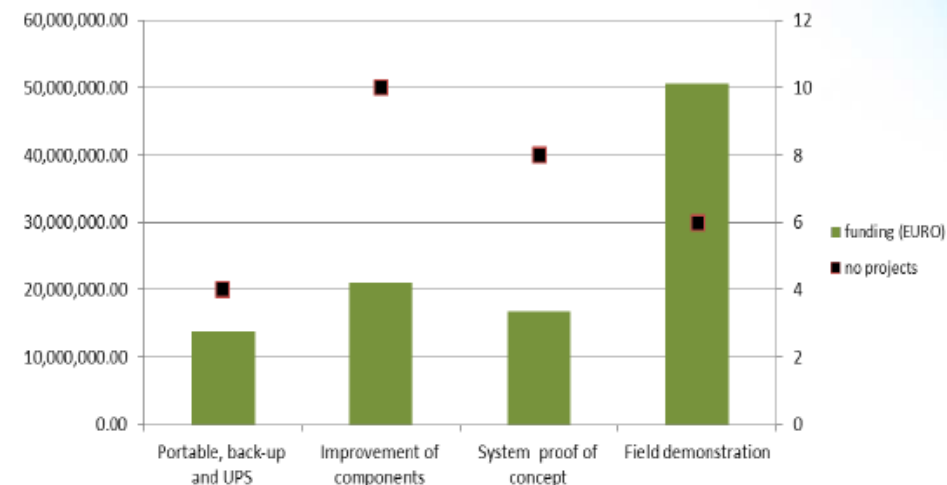
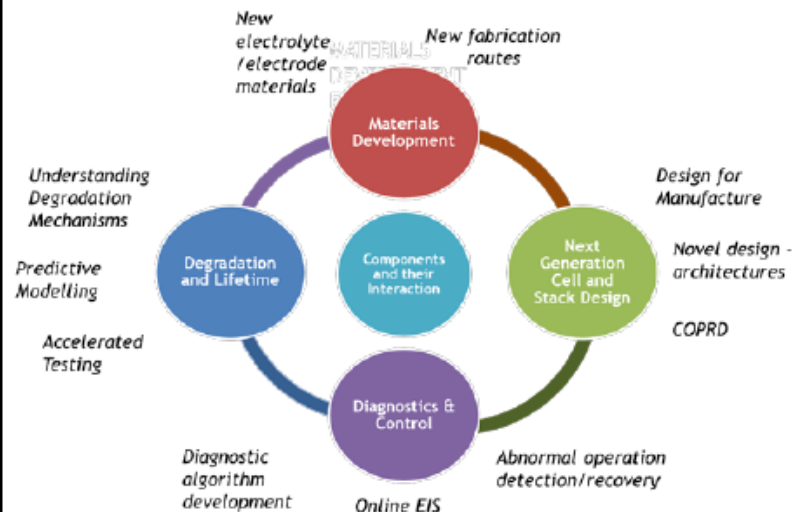

ENERGY portfolio

106 projects under Energy pillar, for more than 326 mill €

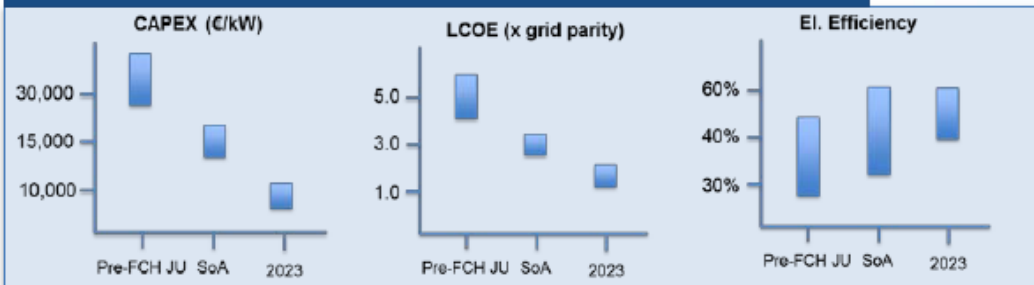

Technology neutral approach, however most support to Solide Oxide and PEM for both fuel cells and electrolyser applications

Accomplishments (examples of projects achievements)

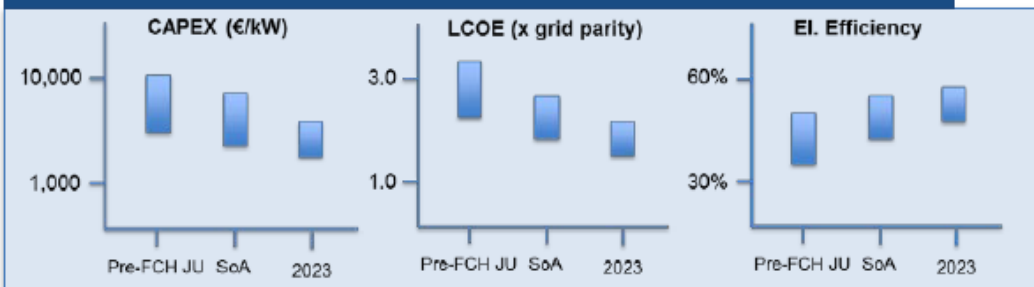
Residential Market Segment (< 5 kW)

ene.field project: more than 500 units installed in 10 countries of Europe, reliabilities confirmed, very good customer satisfaction (70% positive feedback),

SOFT-PACT project: 65 fuel cell systems, electrical efficiency higher than 42 % over lifetime (total efficiency higher than 78%), 25% cost reduction

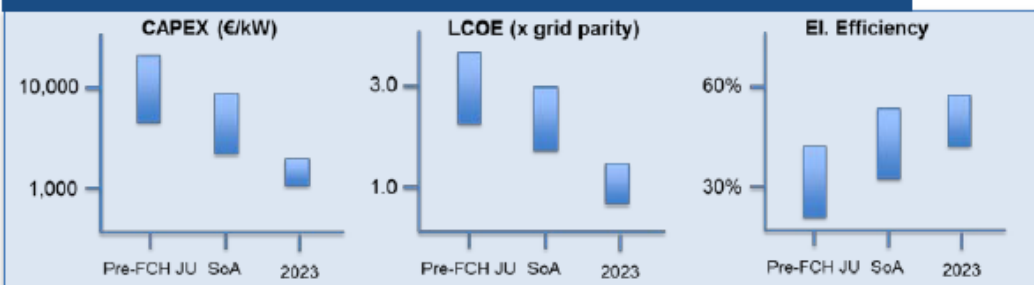
Commercial Market Segment (5-400 kW)

SOFCOM project: proof-of-concept poly-generation SOFC systems fed by biogenous primary fuels (biogas and bio-syngas, locally produced), modular concept, cost driver identified → next step: upscaling to hundreds kW size (DEMOSOFC project)

POWER-UP project: first module of 40kW (out of 240 kW) in the field, 61% electrical efficiency

Industrial Market Segment (0.3-XX MW)

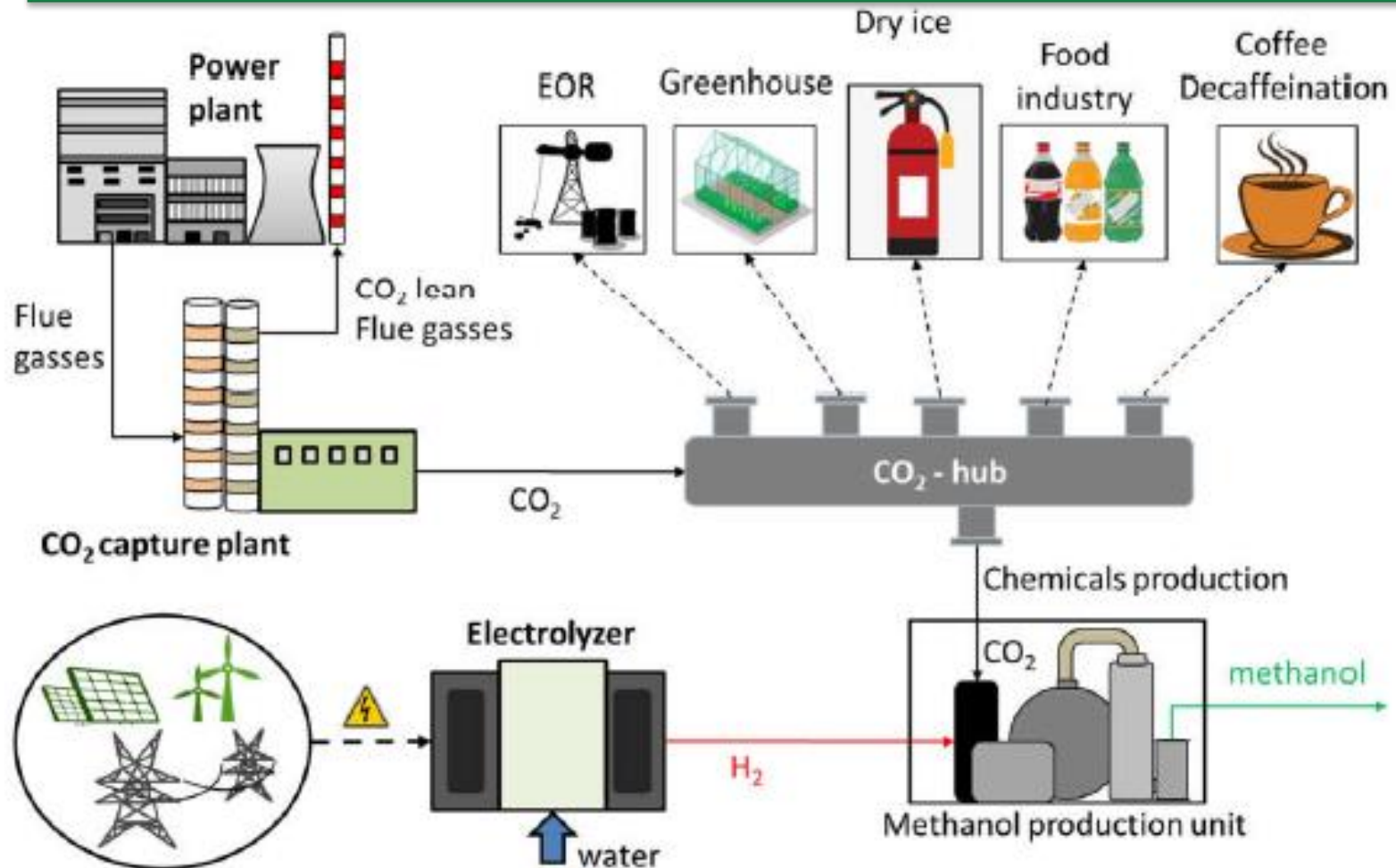
ClearGenDemo project: 1 MW PEM to be installed near Bordeaux, FR on by-product H₂ from chlori-alkali plant

DEMCOPEM-2MW project: 2 MW PEM (European technology) to be demonstrated in China

Δέσμευση CO₂ και Παραγωγή Εναλλακτικών Καυσίμων

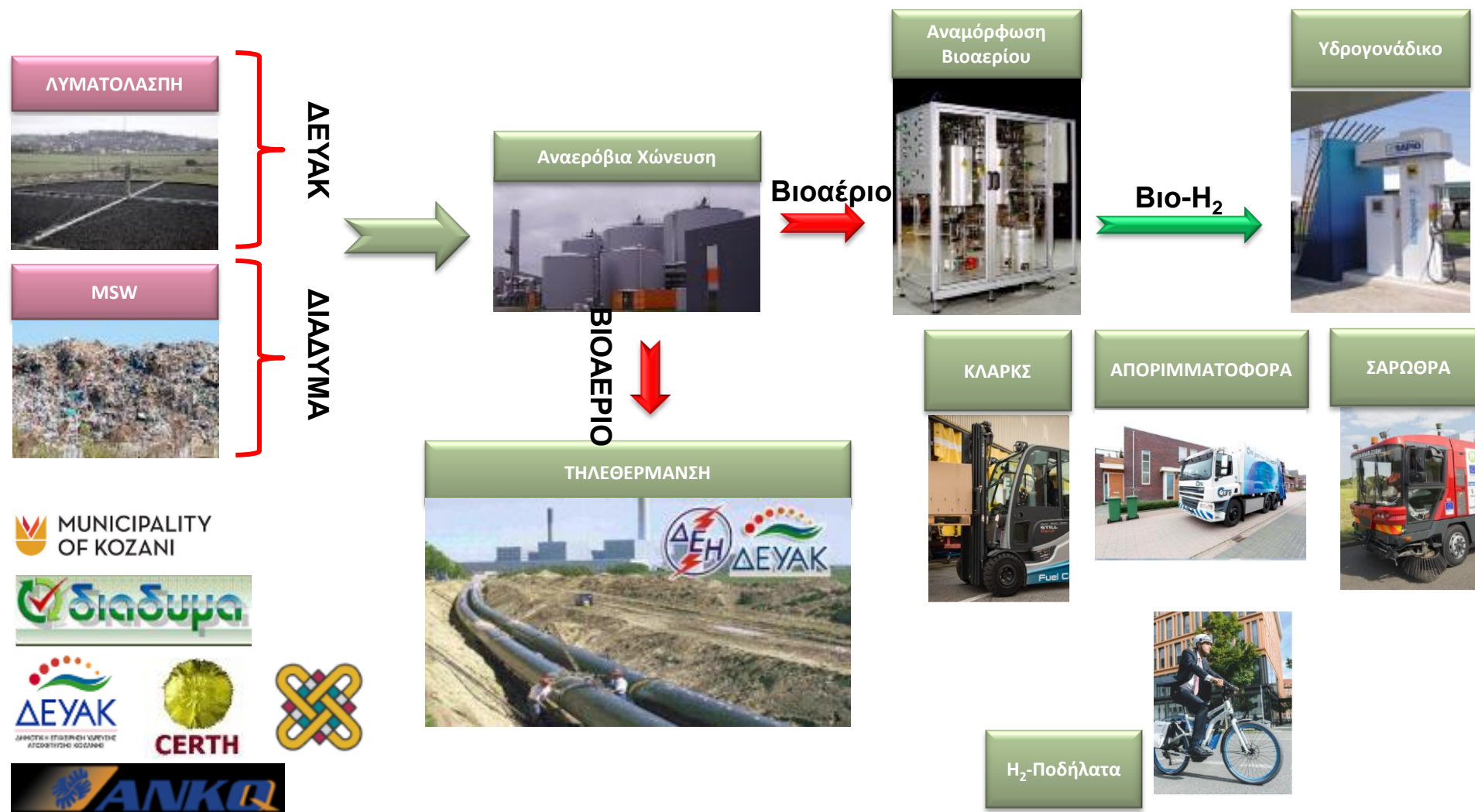
CO₂-HUB

ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ CO₂ ΑΠΟ ΚΑΥΣΑΕΡΙΑ ΛΙΓΝΙΤΙΚΩΝ
ΑΤΜΟΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ

Παραγωγή Βιο-Υδρογόνου

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΟΥΔΡΟΓΟΝΟΥ (200 kg/d) – ΒΙΟΑΕΡΙΟΥ
ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΘΕΡΜΑΝΣΗ

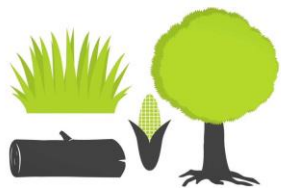

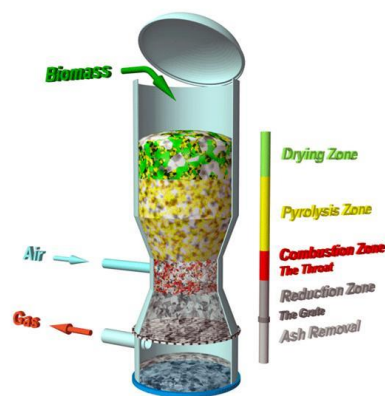
Παραγωγή Βιο-Υδρογόνου

ΑΕΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΟΜΑΖΑΣ ΠΡΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΟ-ΥΔΡΟΓΟΝΟΥ

ΒΙΟΜΑΖΑ

ΑΕΡΙΟΠΟΙΗΣΗ

Bio-H₂

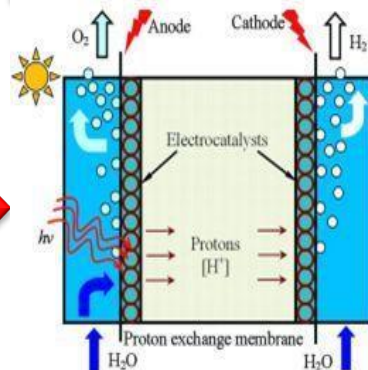
ΥΔΡΟΓΟΝΑΔΙΚΟ

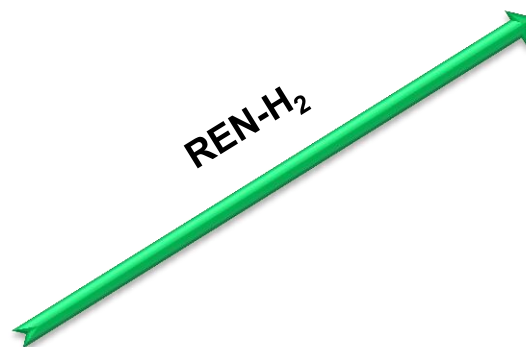
ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΙΚΑ

ΗΛΕΚΤΡΟΛΥΣΗ

REN-H₂

Άλλες Πιθανές Εφαρμογές

Μερική Κάλυψη των Αναγκών σε Τηλεθέρμανση

Εγνατία Οδός - HRS

Εφαρμογές στην πόλη (σάρωθρα, απορριμματοφόρα)

Συστήματα Back-Up

ΕΠΑνΕΚ 2014-2020
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ • ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ • ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

LIGBIO-GASOFC

**Αποδοτική μετατροπή λιγνίτη προς ηλεκτρική ενέργεια με
ταυτόχρονη χρήση βιομάζας σε κυψέλη καυσίμου στερεού
ηλεκτρολύτη υποβοηθούμενη μέσω εσωτερικής και
εξωτερικής καταλυτικής αεριοποίησης**

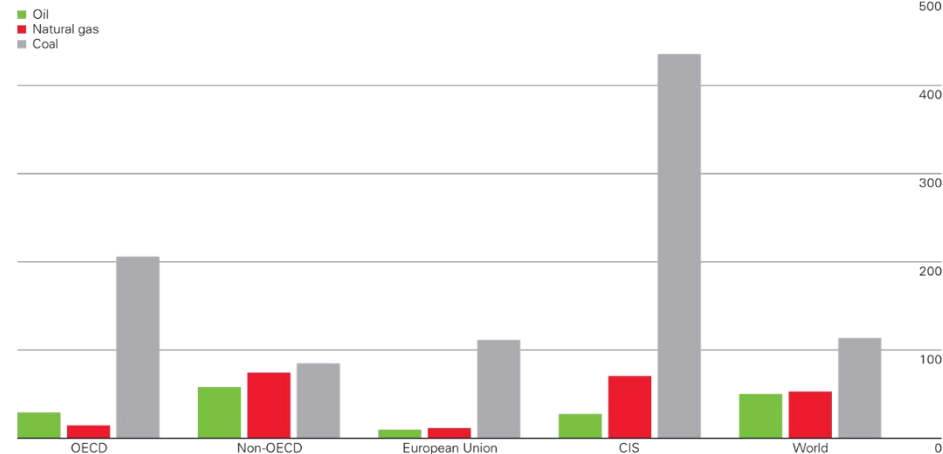
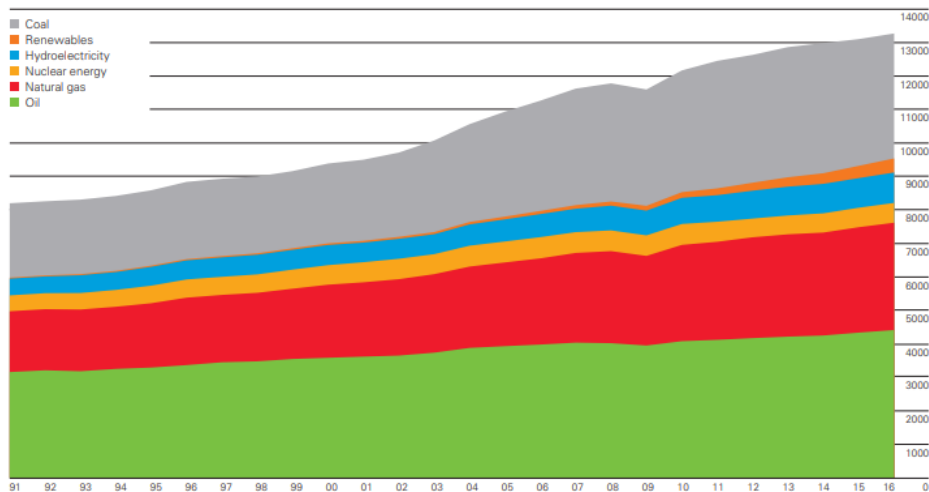
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΡΓΟΥ

T1ΕΔΚ-01894

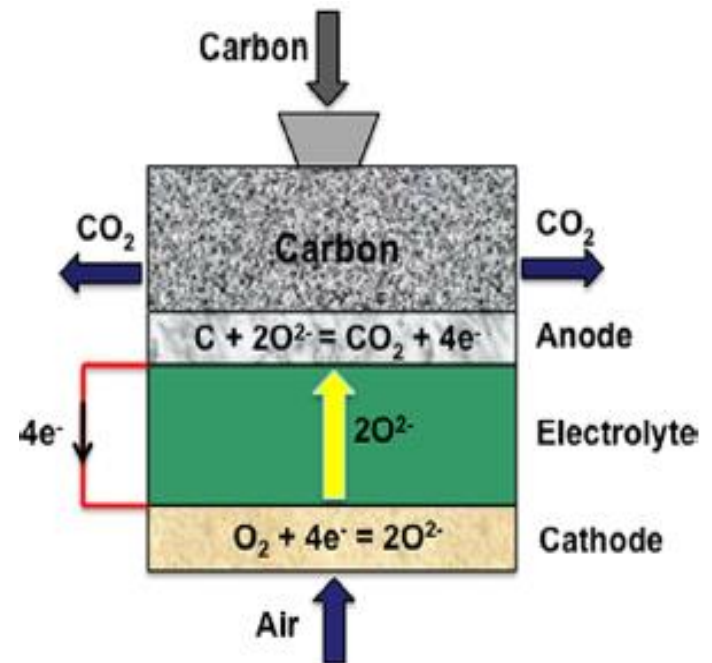
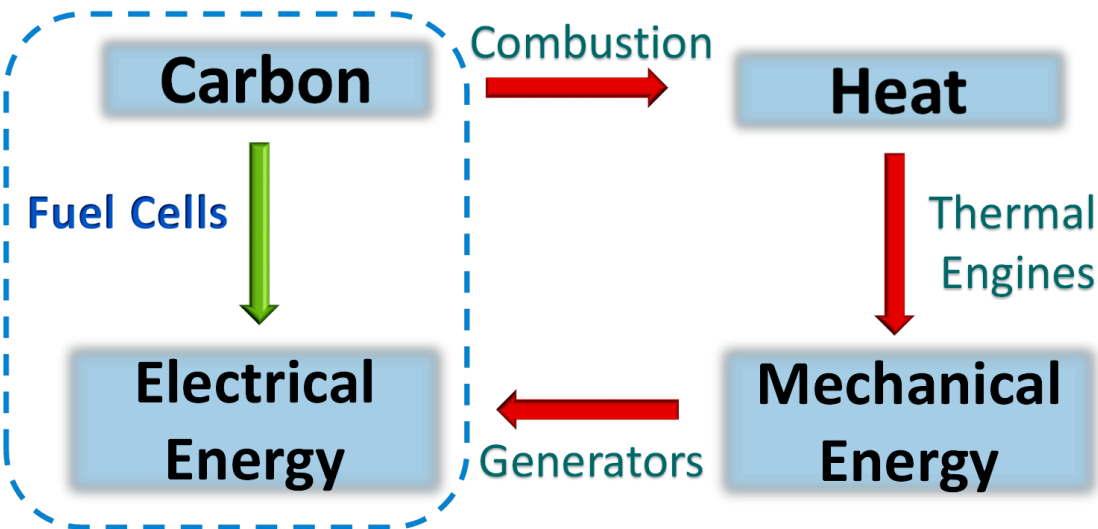

LIGBIO-GASOFC (ΕΡΕΥΝΩ – ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ – ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ)

World consumption
Million tonnes oil equivalent

Coal remains – by far – the most abundant fossil fuel by R/P ratio; oil and natural gas reserves have increased over time, although both registered small declines in 2015. Non-OECD countries account for the majority of proved reserves for all fossil fuels. The Middle East holds the largest reserves for oil and natural gas, and the highest R/P ratio for natural gas; South & Central America holds the highest R/P ratio for oil. Europe & Eurasia holds the largest coal reserves and North America has the highest R/P ratio.

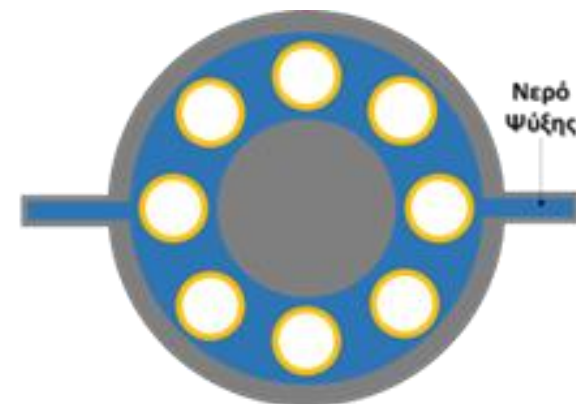
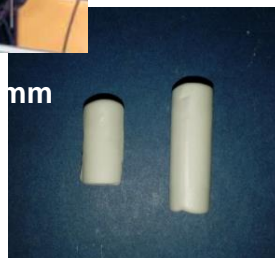
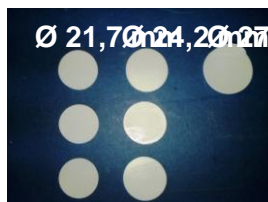
LIGBIO-GASOFC (ΕΡΕΥΝΩ – ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ – ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ)

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΚΡΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Νερό
Ψύξης

